

РЕЙТИНГ ФІНАНСОВОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ БАНКУ

Дмитро
Стащук,
Інститут
фінансового
контролінгу
«ДВНЗ КНЕУ
імені Вадима
Гетьмана»

У статті висвітлено методикою оцінювання фінансово-економічної ефективності діяльності банку на основі інтегрального підходу. Здійснено поетапний опис побудови моделі рейтингування фінансових результатів шляхом зіставлення показників окремого банку із середніми показниками по банківській системі та групі однорідних банків.

Актуальність. За офіційними даними НБУ, станом на кінець першого кварталу 2011 року 32 банка із діючих 177 були збитковими, показавши сумарний від'ємний фінансовий результат у розмірі 2,08 млрд. грн., з яких 45% припадає на три банки: «Родовід банк», «Форум» та «Володимирський». Загалом збиток вітчизняної банківської системи на 01.04.11 склав -210,8 млн. грн., що в 21 раз менше, ніж за аналогічний період попереднього року (-4 423,4 млн. грн.) [1]. Наведені статистичні дані свідчить про поступовий вихід банківської системи України на точку беззбитковості. Однак, гостра проблема збитковості банків протягом кризи 2008-2009 рр. поставила перед аналітиками вимогу застосування нових підходів до оцінювання фінансової результативності. З огляду на це, актуальності набувають інтегральні методики оцінки фінансових результатів з метою ідентифікації ризикованості отриманих доходів у цілому та прибутковості банку, зокрема.

Постановка проблеми. Більшість сучасних підходів до оцінки прибутковості та рентабельності банку ґрунтуються на використанні трьох-чотирьох показників (чистий прибуток, рентабельність активів та рентабельність власного капіталу), які в усіх випадках базуються на одному показнику чистого прибутку. Однак, на нашу думку, важливими з точки зору ризикованості отримуваних доходів і прибутків є показники структури фінансового результату, такі як співвідношення комісійного і процентного доходів, ефективність витрат, операційна ефективність та ін. При цьому оцінювання

банку за цими показниками слід здійснювати не відособлено, а на основі побудови інтегральних моделей з подальшим визначенням рівня рейтингу банку за показниками фінансових результатів.

Виклад основного матеріалу. Фактологічною основою дослідження стали бази даних автора, сформовані ним під час практичної діяльності. В даній публікації описано лише методичний інструментарій, який може бути як модифікований, так і розширений відповідно до потреб користувача моделі. Однак послідовність етапів проведення аналізу в більшості випадків має залишитись такою, як показано на рис.1.

На *першому етапі* створення моделі рейтингової оцінки банківської установи слід визначитись із ключовими показниками, які виступатимуть інтерпретаторами фінансового стану банку за напрямком фінансової результативності. В табл.1 запропоновано приклад такого переліку показників та методіку їх розрахунку. Слід зазначити, що даний перелік не є вичерпним і може бути доповнений іншими показниками, але з метою уникнення громіздкості розрахунків, ми зупинимось на восьми показниках.

На *другому етапі* необхідно здійснити вибір баз для порівняння з метою інтерпретації того, наскільки показник хороший чи поганий. Таких баз порівняння пропонується нами три: 1) середні показники банківської системи; 2) середні показники по групі однорідних банків (наприклад, по розміру активів); 3) задані критичні межі.

На *третьому етапі* здійснимо розрахунок зазначених в табл. 1 показ-

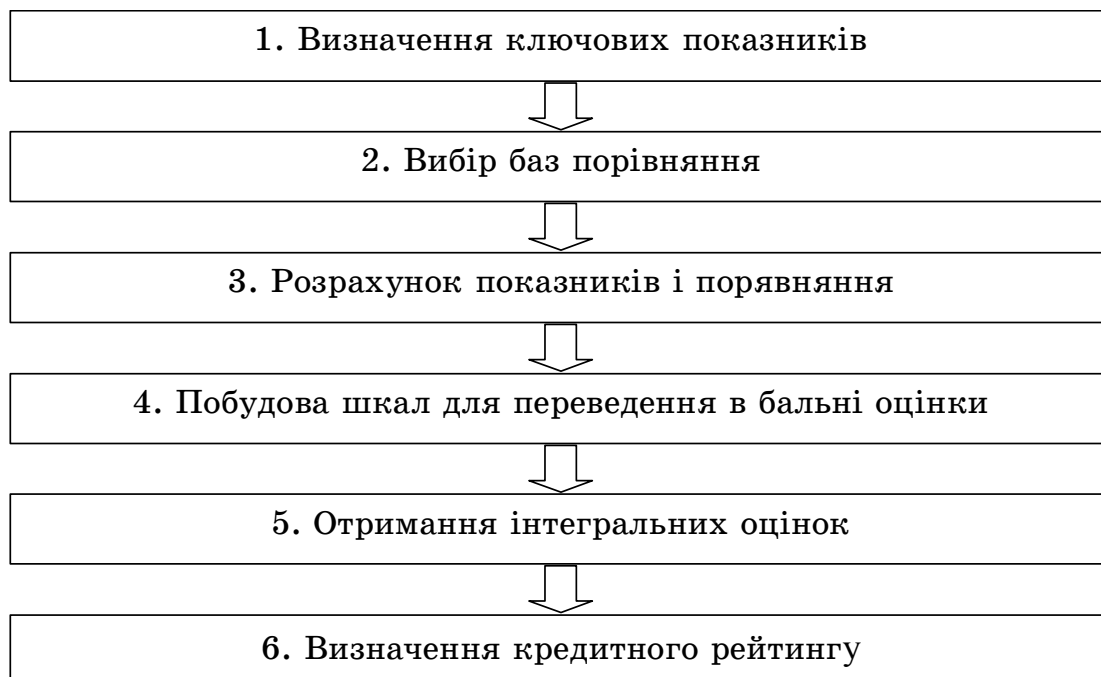


Рис. 1. Послідовність етапів побудови моделі рейтингу фінансових результатів

Таблиця 1

Показники оцінки рейтингу фінансової результативності

№	Назва	Розрахунок	Нормативне значення	Характеристика показника
1	Загальна рентабельність (рентабельність витрат), R_z	$R_z = \Pi / ВВ$	-	Характеризує ефективність витрат банку: обсяг отриманого прибутку на кожен грошову одиницю витрачених коштів.
2	Рентабельність активів, ROA	$ROA = \Pi / Ав$	1-4%	Характеризує загальну ефективність діяльності банку, роботи активів.
3	Рентабельність власного капіталу, ROE	$ROE = \Pi / Кв$	15-40%	Характеризує ефективність використання коштів власників банку.
4	Коефіцієнт співвідношення комісійного та процентного доходу, $Ккпд$	$Ккпд = Дк / Дп$	Більше 0,5	Оцінює співвідношення безризикованого і ризикованого доходів банку. Цільове значення 0,5.
5	Співвідношення процентних доходів та витрат, $Кпдпв$	$Кпдпв = Дп / Вп$	Чим більше тим краще	Оцінює здатність банку отримувати прибуток від операцій, що пов'язані з ризиком.
6	Коефіцієнт ефективності витрат, $Кев$	$Кев = Дв / Вв$	Чим більше тим краще	Оцінює ефективність банку в цілому, здатність покривати поточні видатки.
7	Коефіцієнт безризикового покриття витрат, $Кбпк$	$Кбпк = Дк / Вв$	Більше 1	Показує на скільки безризиковий дохід покриває витрати діяльності банку.
8	Операційна ефективність, $Коеф$	$Коеф = До / Во$	-	Характеризує рівень покриття операційних доходів операційними витратами.

ників, використавши дані фінансової звітності умовного банку NN за 9 звітних (квартальних) періодів.

Для розрахунків фактичних показників для досліджуваного банку та середніх значень по банківській си-

стемі і групі однорідних банків використовуємо фінансову звітність банків, яка знаходиться у відкритому доступі на офіційному сайті НБУ [1]. Результати розрахунків подано в табл. 2.

Фактичні значення показників рейтингової моделі

Показник	Вимір	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	...	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011
Загальна рентабельність (рентабельність витрат), Рз	Банк NN	7,5%	4,7%	...	1,7%	2,1%
	Група банків	-8,6%	-23,7%	...	-0,9%	-23,7%
	Банківська система	-25,5%	-26,7%	...	-12,6%	-0,8%
Рентабельність активів, ROA	Банк NN	0,10%	0,13%	...	0,06%	0,02%
	Група банків	-0,34%	-1,81%	...	-0,11%	-0,68%
	Банківська система	-0,8%	-1,7%	...	-1,4%	0,0%
Рентабельність власного капіталу, ROE	Банк NN	0,26%	0,31%	...	0,19%	0,06%
	Група банків	-1,74%	-9,63%	...	-0,51%	-3,67%
	Банківська система	-6,0%	-12,7%	...	-9,5%	-0,2%
Коефіцієнт співвідношення комісійного та процентного доходу, Ккпд	Банк NN	4,0%	4,2%	...	5,1%	6,2%
	Група банків	14,8%	15,0%	...	17,8%	18,4%
	Банківська система	12,1%	12,2%	...	13,5%	13,9%
Співвідношення процентних доходів та витрат, Кпдпв	Банк NN	2,61	2,65	...	3,51	4,23
	Група банків	1,58	1,64	...	1,73	1,71
	Банківська система	1,81	1,80	...	1,85	1,95
Коефіцієнт ефективності витрат, Кев	Банк NN	1,52	1,47	...	1,51	1,52
	Група банків	1,12	1,13	...	1,11	1,09
	Банківська система	1,33	1,30	...	1,25	1,16
Коефіцієнт безризикового покриття витрат, Кбпк	Банк NN	5,9%	6,1%	...	7,4%	9,1%
	Група банків	14,3%	14,6%	...	16,7%	16,8%
	Банківська система	14,3%	14,2%	...	14,9%	14,2%
Операційна ефективність, Коэф	Банк NN	2,71	2,75	...	3,66	4,45
	Група банків	1,73	1,80	...	1,92	1,94
	Банківська система	1,96	1,95	...	2,01	2,12

Порівняння показників здійснимо наступним чином. Перші три показника можуть набувати як додатних, так і від'ємних значень, тому їх порівняння здійснюватимемо шляхом знаходження різниць між значенням показника банку NN та середніми по системі, групі банків і критичними значеннями.

Решта п'ять показників набувають лише додатних значень, тому їх порівнюватимемо шляхом відношення значення показника банку NN та відповідного показника бази порівняння. Результати порівняння подано в табл. 3.

Наступним *четвертим етапом* є побудова шкал переведення (інтерпретації) результатів порівняння в бальні оцінки. Залежно від розмірів відхилень показника від бази порівняння в ту чи іншу сторону, показнику за кожним

видом порівняння присвоюється бал від 0 до 10 (табл. 4). Для спрощення вважаємо, що ваги показників однакові.

На *п'ятому етапі* по кожному із показників банк може набрати максимум 30 балів, а в цілому по восьми показниках – 240 балів. Після нескладних порівнянь таблиці значень (табл. 3) та шкали переведень в бали (табл. 4), отримуємо бальні оцінки фінансових результатів банку NN (табл. 5).

Для візуалізації отриманих даних нанесемо їх на квадрант, наведений на рис. 2. Ключ до інтерпретації квадранту наступний:

точки квадранту 1 відображають показники банку NN, які були кращі і від середніх по системі, і від середніх по групі банків (таких три: два показники отримали по 7 балів, тому точки співпали);

квадрант 2 – показники банку NN,

Результати порівняння показників рейтингової моделі

Вид порівняння	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	...	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011
Загальна рентабельність (рентабельність витрат), Рз					
1. З групою банків	16%	28%	...	3%	26%
2. З банківською системою	33%	31%	...	14%	3%
3. З критичними значеннями	8%	5%	...	2%	2%
Рентабельність активів, ROA					
1. З групою банків	0,44%	1,94%	...	0,16%	0,69%
2. З банківською системою	0,91%	1,79%	...	1,44%	0,04%
3. З критичними значеннями	0,10%	0,13%	...	0,06%	0,02%
Рентабельність власного капіталу, ROE					
1. З групою банків	2,00%	9,95%	...	0,70%	3,73%
2. З банківською системою	6,25%	13,03%	...	9,65%	0,21%
3. З критичними значеннями	0,26%	0,31%	...	0,19%	0,06%
Коефіцієнт співвідношення комісійного та процентного доходу					
1. З групою банків	27%	28%	...	28%	34%
2. З банківською системою	33%	35%	...	37%	45%
3. З критичними значеннями	4%	4%	...	5%	6%
Співвідношення процентних доходів та витрат					
1. З групою банків	165%	162%	...	203%	247%
2. З банківською системою	145%	147%	...	190%	216%
3. З критичними значеннями	261%	265%	...	351%	423%
Коефіцієнт ефективності витрат					
1. З групою банків	135%	130%	...	136%	140%
2. З банківською системою	114%	113%	...	121%	131%
3. З критичними значеннями	152%	147%	...	151%	152%
Коефіцієнт безризикового покриття витрат					
1. З групою банків	41%	42%	...	44%	54%
2. З банківською системою	41%	43%	...	50%	64%
3. З критичними значеннями	6%	6%	...	7%	9%
Коефіцієнт безризикового покриття витрат					
1. З групою банків	157%	153%	...	191%	230%
2. З банківською системою	139%	141%	...	182%	210%
3. З критичними значеннями	271%	275%	...	366%	445%

які були кращими, ніж середні по групі, але гірші, ніж по банківській системі (один показник);

квадрант 3 – показники банку NN, які були гірші, ніж середні і по групі, і по системі в цілому (чотири показни-

ка: два показника отримали по 3 бали, тому точки співпали);

квадрант 4 – показники банку NN, які біли кращі, ніж по системі, але гірші, ніж по групі банків (таких показників банку NN немає).

Таблиця 4

Шкала переведення результатів порівняння в бальні оцінки

Показник	Порівняння	Межа 1		Межа 2		Межа 3		Межа 4		Межа 5		Межа 6	
		Бали	Межа 1	Бали	Межа 2	Бали	Межа 3	Бали	Межа 4	Бали	Межа 5	Бали	Межа 6
Загальна рентабельність (рентабельність витрат), Pз	1	0	-5%	1	0%	3	3%	5	5%	7	10%	8	20%
	2	0	-5%	1	0%	3	3%	5	5%	7	10%	8	20%
	3	0	-10%	1	-5%	3	0%	5	10%	7	15%	8	25%
Рентабельність активів, ROA	1	0	-1,0%	1	0,0%	3	1,0%	5	2,0%	7	3,0%	8	5,0%
	2	0	-1,0%	1	0,0%	3	1,0%	5	2,0%	7	3,0%	8	5,0%
	3	0	-5,0%	1	0,0%	3	1,0%	5	2,0%	7	3,0%	8	5,0%
Рентабельність власного капіталу, ROE	1	0	-2,0%	1	0,0%	3	2,0%	5	5,0%	7	7,0%	8	10,0%
	2	0	-2,0%	1	0,0%	3	2,0%	5	5,0%	7	7,0%	8	10,0%
	3	0	-5,0%	1	0,0%	3	1,0%	5	2,0%	7	3,0%	8	15,0%
Коефіцієнт співвідношення комісійного та процентного доходу	1	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	150,0%	8	200,0%
	2	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	150,0%	8	200,0%
	3	0	1,0%	1	3,0%	3	5,0%	5	10,0%	7	25,0%	8	50,0%
Співвідношення процентних доходів та витрат	1	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	150,0%	8	200,0%
	2	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	150,0%	8	200,0%
	3	0	75,0%	1	100,0%	3	150,0%	5	200,0%	7	250,0%	8	300,0%
Коефіцієнт ефективності витрат	1	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	150,0%	8	200,0%
	2	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	150,0%	8	200,0%
	3	0	75,0%	1	100,0%	3	150,0%	5	200,0%	7	250,0%	8	300,0%
Коефіцієнт безризикового покриття витрат	1	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	125,0%	8	150,0%
	2	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	125,0%	8	150,0%
	3	0	1,0%	1	2,0%	3	3,0%	5	5,0%	7	10,0%	8	15,0%
Коефіцієнт безризикового покриття витрат	1	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	125,0%	8	150,0%
	2	0	25,0%	1	50,0%	3	75,0%	5	100,0%	7	125,0%	8	150,0%
	3	0	100,0%	1	125,0%	3	150,0%	5	200,0%	7	250,0%	8	350,0%

Таблиця 5

Підсумкові значення оцінок фінансових результатів

Показник	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	3-й кв. 2009	4-й кв. 2009	1-й кв. 2010	2-й кв. 2010	3-й кв. 2010	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011
Сума балів	127	139	147	149	126	133	136	134	137
Максимально можливо	240	240	240	240	240	240	240	240	240
У % до максимуму	53%	58%	61%	62%	53%	55%	57%	56%	57%

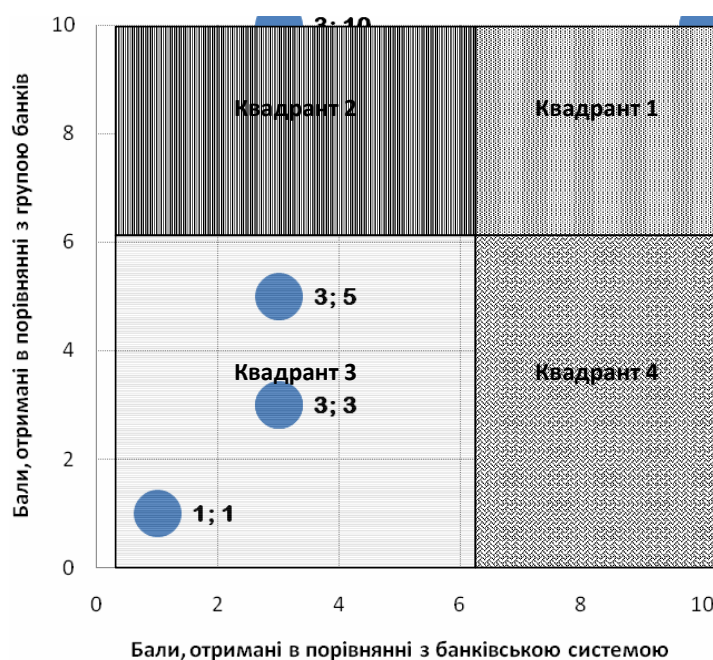


Рис. 2. Квадрат розподілу показників банку NN

На шостому етапі отримані результати необхідно трансформувати у кредитний рейтинг. Для цього використовуємо національну рейтингову шкалу [2]. Якщо взяти за висоту шкали рейтингів 100% (див. рис. 3), а за рівень рейтингу (висота стовпця) відсоток набраних балів по табл. 5, то отримаємо картину, приведену нижче.

Як бачимо, рівень кредитного рейтингу банку NN за показниками фінансових результатів перебуває протягом останніх дев'яти кварталів на рівні від uaBB+ до uaBBB. Саме в такому діапазоні банк був би приблизно оцінений рейтинговим агентством при оцінюванні групи показників прибутковості і рентабельності.

ВИСНОВКИ

Запропонований у статті інструмент дозволяє ідентифікувати ризики банку, пов'язані з отриманням прибутку, який в подальшому може бути використаний для докапіталізації або шляхом використання для посилення власної ліквідної позиції.

Методика є цілісною, але перелік показників, градація бальних оцінок, бази порівняння не є повністю вичерпними і можуть бути змінені чи допов-

нені аналітиками в процесі оцінювання банківської установи.

Результати дослідження були апробовані на практиці в одному із вітчизняних рейтингових агентств і показали свою дієвість у процесі визначення рейтингових оцінок вітчизняних банківських установ.

Предметом подальшого дослідження може стати побудова аналогічних моделей для оцінювання банку за критеріями фінансової стійкості та надійності, ліквідності, достатності капіталу, якості активів та зобов'язань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Режим доступу: www.bank.gov.ua].
2. Постанова Кабінету Міністрів України №665 від 26.04.2007 «Про затвердження Національної рейтингової шкали».
3. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А.М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. — 599 с.

РІПІУ

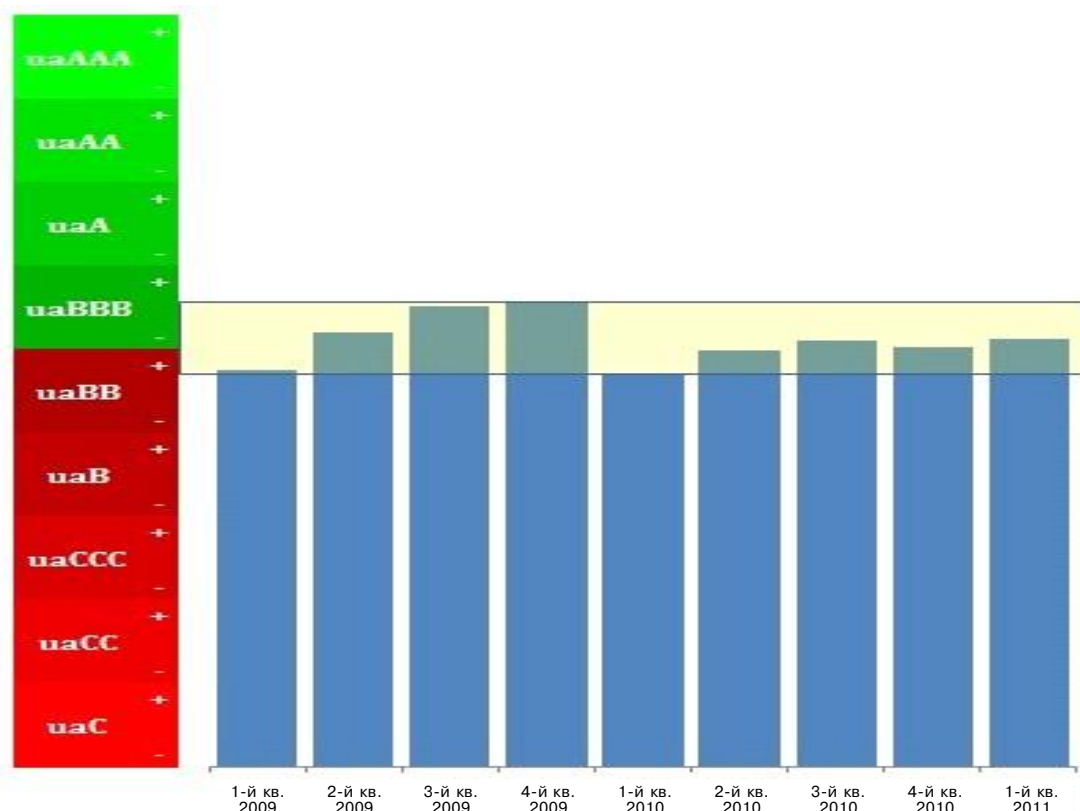


Рис. 3. Рейтинг фінансових результатів банку NN